

KOVÁCS PÉTER¹ – GÖRÖG VIVIEN²

EGYETEMEK HALLGATÓI MEGTARTÓKÉPESSÉGE³ UNIVERSITIES' STUDENT ATTRACTION

Tanulmányunkban egy, a szegedi közgazdászképzésben részt vevő 30 hallgatóval végzett mélyinterjú vizsgálat eredményeit mutatjuk be, ahol azt vizsgáljuk, hogy mesterszakon való továbbtanulásuk helyszínének választását – Budapest versus vidék – mi befolyásolja. Legfőbb megállapításunk az, hogy a hallgatók elsősorban nem az intézményt, hanem Budapestet választják a vidékkel szemben. Választásukban fontos szerepe az elérhető életminőségnek (fizetés, kikapcsolódási lehetőségek stb.), a párválasztásnak, a családból való kiszakadásnak, illetve annak van, hogy valaki dolgozott-e alapszakos tanulmányai mellett vagy sem.

In our study, the preliminary results of our qualitative research involving 30 Hungarian university students are demonstrated. The research examines the factors which influence bachelor students when they choose the place of their master studies: whether it is the capital city or the countryside in Hungary. The main conclusion is that when students choose a higher educational institute in Budapest instead of the countryside, they primarily choose Budapest for its being the capital city and not because of the particular higher education institution in the city. The attainable life quality (salary, recreation possibilities, etc.), mate selection, the wish to become independent from the family, and work experience gained during the undergraduate studies play a key role in their decision.

BEVEZETÉS

Számos fórumon vitatkozunk a felsőoktatás szerepéről, átalakításának irányairól, illetve arról, hogy kinek és mire képezzük a hallgatóinkat. A különböző intézmények más-más háttérrel, adottsággal, egyediséggel rendelkeznek, melyek befolyásolják az egyes intézmények nézőpontjait, a kérdésekre adott válaszait. Jelen tanulmányban egy speciális problémát és elsődleges empirikus eredményeket szeretnénk bemutatni, amelynek központjában a Dél-Alföld áll. Tapasztalatok szerint a felsőoktatásban frissen végzett, különösen a gazdasági végzettségű hallgatók jelentős hányada elhagyja Csongrád megyét, főleg Budapestre megy dolgozni, ezzel párhuzamosan a mesterképzésekre jelentkezők száma csökken. A kérdés, hogy egyáltalán megmutatjuk-e nekik, miért lenne érdemes itt maradniuk, illetve vannak-e olyan tényezők, amit befolyásolni tudunk annak érdekében, hogy a hallgatók itt maradjanak és kérdés az is, hogy ezért az célért az egyetem mit te-

¹ habilitált egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar

² hallgató, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar

³ „Az elemzés/tanulmány/következtetés az Oktatási Hivatal kezelésében lévő Felsőoktatási Információs Rendszer nyilvántartásából származó adatok felhasználásával készült.” A tanulmány gondolatai elhangoztak „A felsőoktatás és iparpolitika — helyzetfelmérés” c. konferencián hangzott el 2018. november 7-én. A rendezvényt a Magyar Statisztikai Társaság Statisztika-oktatási Szakosztálya, a Budapesti Corvinus Egyetem Statisztika Tanszéke és a Köz-Gazdaság c. folyóirat szerkesztősége szervezte.

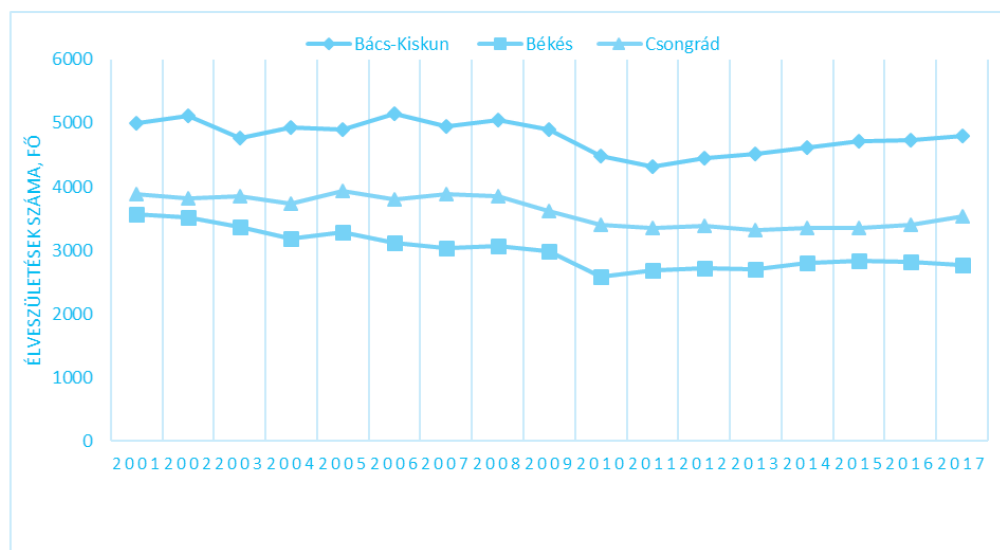
het. A „megtartásban” a képzésnek, az oktatási intézményeknek, a kamaráknak, munkáltatóknak és az önkormányzatoknak is kiemelt szerepe van [Guitprechtné, 2008].

Először a Dél-Alföld és a Szegedi Tudományegyetem néhány jellemzőjét, majd egy, a „megtartással” kapcsolatos kérdés kutatására indult program célkitűzéseit és az előzetes, közgazdász hallgatók körében végzett mélyinterjúk eredményét mutatjuk be.

A DÉL-ALFÖLD ÉS A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM NÉHÁNY JELLEMZŐJE

Az élveszületések száma 2011 előtt csökkenő tendenciát mutatott, 2011-től kezdve növekszik a dél-alföldi megyékben (1. ábra).

1. ábra: Élveszületések számának alakulása a Dél-Alföldön

Forrás: KSH, Statat, letöltve: 2018.10.24.

A hazai koncentrált felsőoktatásban Budapest mellett Debrecenben, Pécsen és Szegeden is találunk nagy hallgatói létszámmal és széles szakkínálattal rendelkező intézményt [Sándorné, 2018]. A 12 karú Szegedi Tudományegyetem hallgatói létszáma folyamatosan csökken: míg a 2012. évi októberi statisztika alapján a létszám 25278 fő volt, addig 2017-ben már csak 20595 fő. A legnagyobb csökkenés (900-1400 fő/terület) a természettudományi, a pedagógiai, a bölcsész és a jogi területeken figyelhető meg, a gazdasági képzések létszáma nő: 2017-ben 2096 hallgató vett részt gazdasági képzésben, mellyel a kar ötödik a karok hallgatói létszám szerinti rangsorában. Míg az egyetemet főként regionális beiskolázás jellemzi – például a FIR adatai szerint a 2018. évi általános felvételi eljárásban az alap-, osztatlan és felsőoktatási szakképzésre a jelentkezők 70, míg a gazdasági képzésekre jelentkezők 82%-a a régióból érkezik –, addig a DPR kutatás adatai szerint az SZTE-n végzettek 47%-a helyezkedik el a régióban, többnyire Csongrád megyében (32%), míg 31%-uk Budapesten, illetve Pest megyében. Ezzel szemben a gazdasági képzésen a végzettek 46%-a tanul tovább a régióban, többnyire Csongrád

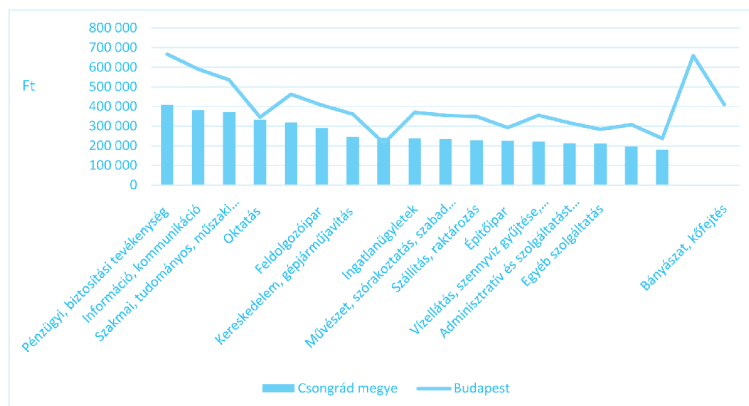
megyében (29%), ezen belül is Szegeden, ugyanakkor 44%-uk Budapesten, illetve Pest megyében. Ez egyfelől jó, mivel hallgatóink bárhol megállják a helyüket, másfelől viszont a helyi vállalkozások, vállalatok egyre többször számolnak be munkaerőhiányról. A mesterképzéseknél Budapest elszívó hatásának van egy érdekessége, ami nálunk is megjelenik. Korábban azt gondoltuk, hogy kevesen maradnak mesterszakon és a többség Budapesten helyezkedik el. A mesterszakok jelentkezési adatait tekintve a FIR statisztikái szerint a 2018. évi általános felvételi eljárásban a Csongrád megyében (főként az SZTE-n) diplomát szerzők 52%-a az SZTE-re, míg 30%-a budapesti képzőhelyre jelentkezik első helyen mesterképzésre. Az alapszakokon tapasztalható lemorzsolódás miatt eleve kisebb a kibocsájtás, mely jelentkezésben megoszlik a mesterszakok között, tehát már eleve kis létszámú szakokról beszélünk. Tapasztalat szerint az alapszakon végzettek kevesebb mint fele jelentkezik bárhova is mesterképzésre a végzést követő egy éven belül. Ennek a létszámnak 50-60%-a az SZTE-re, míg 40-50%-a Budapestre jelentkezik. A FIR adatai szerint országosan igaz az, hogy a mesterszakokra felvettek száma az adott évben végzettek arányához képest folyamatosan csökken: 2017-ben ez 58% volt.

Egy 2015-ös belső felmérés szerint a gazdasági képzési területen lévő diákok 71, míg a nem gazdasági területeken tanuló hallgatók 51%-a lenne inkább vállalkozó, mint alkalmazott. Abban az évben a közgazdász hallgatók 8, míg nem közgazdász hallgatók 6%-ának volt vállalkozása.

A gazdasági képzésekben a kemény készségek mellett a puha készségek is fejlesztésre kerülnek (például konfliktuskezelés, kommunikációs készségek, prezentációs készségek, csapatmunka stb.), megjelenik a digitalizáció adatbázisok, szoftverek, távoktatási megoldások alkalmazásával. A kurzusokon vállalati, gyakorlati szakemberek, illetve problémák is megjelennek, a tehetséges hallgatók pedig ösztöndíjprogramokban, karriermenedzsment programokban is részt vehetnek.

Szeged gazdaságát tekintve az utóbbi években több vállalat, illetve SSC (például BP, EPAM) jelent meg a városban, mely új munkahelyeket és magasabb béreket jelent. Emellett a városban megépült ELI lézerközpont-hoz kapcsolódóan egy science park kiépítése kezdődött meg. Ennek ellenére a KSH adatai szerint a havi bruttó átlag keresetek a megyében és a városban is elmaradnak a budapesti szintektől, különösen igaz ez az infokommunikációs és a pénzügyi területekre. Ez alól a mezőgazdaság és az oktatás jelent csak kivételt.

2. ábra: A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete nemzetgazdasági áganként, Ft, 2018. I. félév

Forrás: KSH, Fókuszban a megyék – 2018. I. félév, <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/megy/182/index.html>, letöltve: 2018.10.24.

EGYETEMEK HALLGATÓI MEGTARTÓKÉPESSÉGE – ELŐZETES EREDMÉNYEK

2018-ban helyi gazdasági szereplőkkel összefogva egy projektet indítottunk, mely divatos kifejezéssel élve a fiatalok „helyben tartását” célozná meg. Ugyanakkor a generációs jellemzőket is figyelembe véve e cím nem egészen találó, hiszen fiatal, mobilis generációkról beszélünk, így a projekt tényleges célja a Dél-Alföld, ezen belül Csongrád megye vonzóbbá tétele a fiatalok számára. A projekt főbb elemei:

- A fiatalok körében végzett felmérés arról, mi befolyásolja döntéseiket, amikor a megyében maradás mellett vagy ellen döntenek. Akik elmennek, miért mennek el, visszajönnének-e. Vannak-e olyan tényezők, ami miatt itt maradnának. Egyáltalán a fiatalok számára mit jelent az itt? Csak Szegedet, a városokat, vagy más településeket is? Akik máshonnan jöttek Szegedre, tervezik, hogy itt maradnak? Például Jancsák [2016] vizsgálatában Jánoshalma esetében is megjelenik Szeged, Baja, Kecskemét, Kiskunhalas elszívó hatása. E kérdés mind a felsőoktatásban, mind a közoktatásban tanuló diákokat célozna meg, kezdetben mélyinterjúk, a későbbiekben kérdőíves vizsgálat segítségével.
- Lehetőségek bemutatása a hallgatóknak – miért éri meg a megyében maradni, milyen életminőséget lehet elérni.
- A megyében számos olyan cég van, melynek szakemberre vagy diplomásra van szüksége, ugyanakkor látens a hallgatók előtt: megoldás lehet korai karriermentozsment segítségével e cégek láthatóvá tétele a hallgatók számára.
- A megye vállalkozásainak, gazdasági, illetve képzési igényeinek feltérképezése, annak azonosítása, miben tud partner lenni a kar, illetve az egyetem.
A kérdésben az a nehéz, hogy sokszor nem tudják pontosan megfogalmazni elvárásaikat a vállalatok, illetve a gazdasági szereplők, nehéz közöttük koherenciát teremteni. Például néhány kurzussal és annak tartalmával kapcsolatban megkérdeztük cégek véleményét is. Arra a kérdésre, hogy mit építsünk be a kurzusba, és mit ne, nem ugyanazt választották, különböző cégek különbözően fogalmazták meg a súlypontokat. Ha megnézzük több álláshirdetést ugyanarra a pozícióra, nem feltétlenül lesz ugyanaz a hirdetés tartalma, illetve az elvárás. Kérdés, hogy mit és mennyire kell figyelembe venni? Véleményem szerint a felsőoktatást úgy lehet elképzelni, mint egy ház- vagy lakásépítést. A kimenet, azaz, amit átadunk, egy szerkezetkész állapot, melyre a napi munka, helyi specifikumok, szervezeti kultúra megismerésével, ráépítésével előáll a kulcsrakész állapot. Emellett persze az is igaz, hogy a jó hallgatók többsége már a korai karriermentozsment miatt a képzés vagy a szakmai gyakorlat alatt megtalálja a munkahelyét, illetve a cég kiválasztja és magánál tartja őket.
- A vállalkozói lét népszerűsítése a hallgatók körében.

A projekt keretében 2018 nyarán mélyinterjúkat készítettünk az SZTE gazdasági képzéseiben tíz, végzés előtt álló alapszakos hallgatóval, 10-10 mesterszakos hallgatóval, akik az anyaintézményben, illetve Budapesten folytatták mesterszakos tanulmányaikat. Az interjúkat hallgatói segítséggel készítettük.

Végzés előtti alapszakosok

A válaszadók véleménye szerint a város sokkal élhetőbb, a kar közvetlenebb (a tanárok habitusa, viselkedése), mint amire számítottak. Szegeden és az egyetemen szórakozási lehetőségek,

kedvezmények tárháza nyílik meg az SZTE hallgatók előtt, ami „jóval több a vártál.” A hallgatók pozitívként ítélik meg a karon a családias, közvetlen környezetet. Emellett „kicsi a kar, így mindenki ismer mindenkit, és aki beleteszi az energiát, az könnyen kitűnik a tömegből. Ez motiváció arra, hogy minél jobb teljesítményt nyújtsanak a hallgatók.”

E célcsoport esetében a kérdések arra irányultak, hogy végzés után merre veszik az irányt, mi miatt maradnának „helyben”, hogyan ítélik meg Szegedet.

Az eredmények szerint a legtöbben Budapest felé indulnának munkavégzés vagy továbbtanulás céljából. A fiatalok gyakran a jövőbeli tanulmányok (mesterképzés) mellett munkát is vállaló jövőképpel rendelkeznek. Sokan közülük csak a pályakezdésük idejére terveznek Budapesten maradni, egy részük pedig az egész életét a fővárosban tervezi leélni, a multinacionális környezetre, magasabb fizetésre és a pörgős életvitelre hivatkozva. Vannak, akik Szegeden maradnak, ők általában azok, akik már alapszakos tanulmányaik alatt is dolgoztak Szegeden, elégedettek a munkahelyükkel és el tudják képzelni itt a jövőjüket. A harmadik csoportot azok képezik, akiknek még nincsenek konkrét elképzeléseik. Döntésük nagyban függ attól, hogy párjuk hol kap munkát.

A fiatalok szerint Szegedről több nagyobb, esetleg nemzetközi cég hiányzik, ezért hiába tudnának a városban elhelyezkedni, ha később váltani szeretnének, akkor nem tudják, hová mehetnének a városon belül. A megkérdezettek HR területen való elhelyezkedési lehetőségeket és magasabb fizetéseket hiányoltak még.

A végzés előtt állók szerint a magasabb fizetések, könnyebb munkaszervezési lehetőségek, magasabb életszínvonal, szórakozási, kikapcsolódási lehetőségek, „modernebb” környezet, kultúra, illetve a „továblépés”, azaz a családtól való elszakadás igénye azok a tényezők, amelyek miatt „minden út Budapestre vezet”.

A megnevezett tényezők nem olyan faktorok, amelyekre egy kisváros, falu városfejlesztési tervet építhet. A válaszokból az is kiderül, hogy a megkérdezettek számára az „itt”, illetve „helyben maradás” kifejezéseket Szegeddel azonosították.

Budapestre távozók

Azon mesterszakos hallgatók, akik Budapestre mentek, leginkább azt mondták, Budapest „mindig is jobb lesz, mint a vidék”. Tehát nem feltétlenül az intézményt helyezik előtérbe, hanem a fővárosi mivoltát, illetve kapcsolati tőke szempontjából előnyösebb lehet Pesten egy új közegbe kerülni, mint helyben maradni javarészt ugyanazokkal az emberekkel, akikkel találkozhattak az alapképzés során – oktatókra és hallgatókra egyaránt gondolva. Ez összhangban van Pál – Magda [2012] tanulmányával, akik szintén a rendezvények és a kapcsolati tőke fontosságát hangsúlyozták.

Természetesen a válaszadók között olyanok is voltak, akik az intézmény jobb hírneve alapján választottak a lehetőségek között, ugyanakkor úgy gondolják, hogy a választott intézmény „nem színvonalasabb, csak színvonalasabbnak észlelt.”

A válaszadók szerint Budapest személytelen és nehéz barátokat szerezni, mindenkit a saját előretörése hajt a korábbi közvetlen, családias hangulattal szemben.

A válaszok között megjelenik az a hozzáállás is, amikor valaki alapvetően jó modellnek tartja, ha máshol végzi a mesterképzést, mint az alapképzést, mert így egy újabb nézőpontot lehet meg tapasztalni. A válaszadók a mesterképzést gyakorlatiasabbnak tartják, mint az alapképzést. Szerintük egy képzés attól gyakorlatiasabb, ha valóságból kiragadott esettanulmányokat kell megoldani, a született megoldások a tanárral együtt kielemezésre kerülnek, megkeresik bennük a hibá-

kat és kiemelik a jó gondolatmeneteket; ha kevesebb kurzus van, de azok intenzívebbek, illetve – annak ellenére, hogy a jelentését nem tudták –, ha duális képzés folyik, mivel „kapcsolatokat alakíthatnak ki a vállalatokkal és nagyobb valószínűséggel tudnak majd helyben elhelyezkedni.”

Akik a mesterképzésen is Szegeden maradtak

Azok többségénél is felmerült a budapesti továbbtanulás, akik mesterképzésüket az alapképzés után is Szegeden kezdték meg. A maradás legfőbb okaként azt jelölték meg, hogy elégedettek voltak a korábbi képzéssel, hallgatótársaikkal, oktatói mentoraikkal jó kapcsolat alakult ki, emellett a válaszadók markáns hányada már dolgozik, vagy már dolgozott alapképzése mellett.

A válaszadók úgy gondolják, hogy van lehetőség kapcsolatok építésére, illetve a budapesti mesterképzésű csoporthoz hasonlóan a mesterképzést – főleg a vállalati előadók, illetve a projektmunkák (például vannak olyan kurzusok, ahol a cégek adnak vizsgálandó kérdéseket, amiket a hallgatóknak meg kell oldani és utána egy javaslatcsomagot kell bemutatni) miatt – e csoport is gyakorlatiasabbnak tartotta. A válaszadók szerint Szegeden is megfelelő mennyiségben állnak rendelkezésre szórakozási és kikapcsolódási lehetőségek.

A megkérdezettek többsége végzés után is szeretne itt maradni, amennyiben megfelelő munkalehetőséget és versenyképes fizetést kap.

ÖSSZEZÉS

Tanulmányunkban egy kezdeti fázisban lévő projekt célkitűzéseit mutattuk be, mely azt célozza, hogyan lehet Csongrád megyét vonzóbbá tenni a fiatalok számára. Ennek egyik elemének, a közgazdászképzésben részt vevő hallgatók körében végzett mélyinterjú vizsgálatnak az eredményeit mutattuk be, ahol azt vizsgáltuk, hogy mesterszakon való továbbtanulásuk Budapest versus vidék helyszínének választását mi befolyásolja. Legfőbb megállapításunk az, hogy a hallgatók elsősorban nem intézményt választanak, hanem Budapest az, amit előnyben részesítenek a vidékkel szemben. Választásukban megjelenik a fizetés nagysága, ugyanakkor fontos szerepe az elérhető életminőségnek (fizetés, kikapcsolódási lehetőségek stb.) van. Kiemelt hatása van a párválasztásnak, a családból való kiszakadásnak, illetve annak, hogy valaki dolgozott-e alapszakos tanulmányai mellett.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Guitprechné Molnár Erzsébet (2008): „A fiatalok helyben tartása”, *Gazdálkodás* 21:36-41
- Jancsák Csaba (2016): „Kisvárosi fiatalok jövőképe – Jánoshalma esete” In: Jancsák Csaba – Krémer Csaba (szerk.): *Kisvárosi fiatalok, kisebbségek, új sebezhetőségek - Csatlakozás az Európai Ifjúsági Térséghez 7.0*. Európai Ifjúsági Kutató-, Szervezetfejlesztő és Kommunikációs Központ Szeged, 2016:40-54
- Pál Kitti - Magda Róbert (2012): „Összefogás Észak-Borsodban” *Acta Carolus Robertus* 2(1): 81-90
- Sándorné Kriszt Éva (2018): „A statisztika oktatásának helye és szerepe a magyar felsőoktatásban” *Statisztikai Szemle*, 96(3):255–273.